

Litteratur

THEDE PALM:

Resorna till Kashgar

Efter Maos död och sedan "de fyras gäng" oskadliggjorts har Kina som bekant alltmer öppnats för besök av affärsmän och turister. De senare kan naturligtvis inte resa omkring som de vill. Redan språksvårigheterna lägger hinder i vägen. De lotsas i allmänhet i grupper med enligt uppgift goda tolkar till hjälp. En och annan mer framstående besökare får väl särbehandling, och därav kan bli en reseskildring. Några sådana har utkommit i Sverige på senare år, och av dem är åtminstone Jan Myrdals "Sidenvägen" av stort intresse. Ambassadör Gunnar Jarring har i höst också givit ut en bok om två resor till Kina, en annorlunda bok.

Förra året reste han på inbjudan av en kinesisk vetenskapsakademi till det för vanliga resenärer stängda Sinkiang, där han särskilt ville besöka Kashgar, den gamla stad där sidenvägarna går samman för att sedan fortsätta över bergen mot väster. Han hade speciella förutsättningar att få något ut av sin resa. Dels hade han varit där tidigare för 50 år sedan, som nybliven fil kand från Lund. Dels har han inte bara fortsatt en då påbörjad vetenskaplig produktion, både språklig och etnologisk, utan han behärskar också och kan tala det inhemska språket uiguriska. Hans nyutkomna bok heter "Åter till Kashgar. Memoarer i nuet" (Bonniers).

De två resorna är underfundigt komponerade in i varandra, och den första av dem ger åt den senare täckning för titelns bruk av ordet memoarer, minnen. Däremot finns i denna bok ingenting från författarens långa verksamhet i utrikestjänsten, vare sig från Washington eller Moskva eller från hans olika uppdrag i FN – redan detta en högst märklig och förmodligen enastående prestation ifråga om självbehärskning av en memoarskrivande svensk ambassadör.

Det Sinkiang, som Gunnar Jarring nu besökt, framstår trots många särdrag som en del av folkkommunernas Kina. En betydande invandring österifrån av kineser har ägt rum, vägar har byggts ut, industrier anlagts.

Där rationalisering varit möjlig har den skett. Städerna har moderniserats och de åldriga basarerna försvunnit med den kultur som var förbunden med dem. Islams inflytande är borta, men för den som så önskar finns religionen kvar. Att ett förtryck av minoriteterna förekommit ända till senaste tid förnekas inte, men de fyras gäng beskylls ha varit ansvarigt och en reaktion uppmuntras, förmodligen dock inom vissa gränser. Ordföranden Mao citerades och återopades där som överallt annars, och skolbarn underhöll Jarring med hyllningskörer till den store ledaren. Det är ett bevis på alltings obeständighet att om författaren rest dit igen i år, hade han funnit att lärarinnorna fått öva barnen i nya sånger.

Om allt detta berättar författaren utan överdrifter men med skarp iakttagelseförmåga. Inte mycket kan ha undgått honom. Bara en sådan sak som att han kördes i bil på en landsväg som gick parallellt med en järnväg, och han konstaterade att både persontåg och godståg framfördes med 90 km i timmen, av vilket går att dra slutsatser om banans kapacitet.

Invävd i historien om det nya finns berättelsen om resan till Kashgar för femtio år sedan. Den skall läsas och inte refereras. Det var den tid då en ung blivande vetenskapsman av sina professorer i Lund uppmanades att göra det ovanliga, om han ville ha det så. Hans lärare i turkiska språk – en självlärd framstående språkforskare vars enda akademiska grad var Doctor of Tropical Medicine från Londons universitet – sammanförde honom med två missionärer från Svenska Missionsförbundet, vilka skulle återvända till sitt hårbearbetade missionsfält utanför Kashgar. Resan gick på den tiden med tåg genom Ryssland och sedan på hästryggen över Pamir. Det högsta passet, där både hästar och människor blev sjuka, ligger på 3700 meters höjd med "smala stigar med bråddjup nedanför. Det mest enerverande var att karavanhästarna hade för vana att gå

på yttersta kanten av stigen ... ” Eneverrande, detta tydligen också för en stillsam resenär med vanligen lugna nerver.

Om författaren talat något mera om sitt arbete därute, om sina uppteckningar och sitt etnologiska insamlingsarbete, hade det säkerligen intresserat läsare som inte blir riktigt insatta i vad resan avsåg, långt mindre i dess många resultat. Men att handskrifter hörde till det som kom med tillbaka får vi veta, och sitt material har Jarring genom åren fortsatt att bearbeta och ge ut. Han lämnar i alla fall en levande beskrivning av sin handskriftsleverantör och om sättet att handla med honom.

Ett utmärkt exempel på Jarrings uppteckningar är sagan om hur åsnan fick sina långa öron. Den finns, litet oväntat men typiskt för författarens eget sätt att berätta, insprängd någonstans i en skildring av basarerna och av gatulivet med de små sega åsnorna. ”Evigt pryglade djur! Att kalla dig åsna förbjuder / dels din saknad av rim, dels din försynta natur,” har en annan lundensisk berättare en gång skrivit (fastän på vers), och Gunnar Jarring skulle utan tvivel kunna instämma.

Hans bok är innehållsrik och fascinerande och välkommen; en verklig julklappsbok alltså.